

„DOK TEOLOZI RASPRAVLJAJU – BOŽJI NAROD VJERUJE”

Karlo Balić kao animator marijanskih kongresa,
njegova vizija kongresne pučke pobožnosti

Dr Dinko ARAČIĆ

Lik Balića kao teologa i mariologa oblikovao se u uskoj vezi i ovisnosti o povijesno-društvenom podneblju, kao i o mentalitetu vremena u kojem je živio i djelovao. Etničko podrijetlo, franjevačka pripadnost, louvainsko učeništvo te mnogostruka rimska djelatnost u dobroj su mjeri utjecali na oblikovanje i opredjeljenje ovog teološkog djelatnika i na stanovit način odredili njegove mariološke stavove i postavke.

Kao dijete svoga vremena, Balić je osobno iskusio utjecaj onoga zanosa koji se očitovao na polju mariološke znanosti i marijanske pobožnosti. Vrijeme njegove plodne djelatnosti poklapa se s tzv. marijanskim pokretom u kojem je založito sudjelovao, posebno s obzirom na dva posljednja dokumenta crkvenog učiteljstva o Djevici Mariji: *Munificentissimus Deus* i osmo poglavlje *Lumen gentium* Drugog vatikanskog sabora¹.

Ono što je karakteristično za Balićevu mariologiju moglo bi se svesti u nekoliko točaka: deduktivna metoda u teološkom razglabanju, izuzetna važnost crkvenog učiteljstva za mariološku znanost i marijansku pobožnost, golemo značenje *sensus fideliuma* za razvoj marijanskih dogmi i njegova pripadnost franjevačkoj školi koja Marijino otajstvo promatra u svjetlu Kristova otajstva.

U nedostatku sustavnih prouka o marijanskoj pučkoj pobožnosti uopće i o kongresnoj pučkoj pobožnosti napose, a u želji da se upozna Balićeva misao o tom pitanju, potrebno je obratiti pozornost u prvom redu na njegovo mišljenje o štovanju Blažene Djevice Marije uopće, ispitati njegov stav u odnosu na *sensus fidelium* – „kršćansko osjećanje”, kako ga on naziva, te proučiti njegove govore za vrijeme međunarodnih marijanskih skupova. Analizirani materijal može u stanovitaj mjeri

1 Što se tiče Balićeve znanstvene djelatnosti, posebno one mariološke, usp. D. Aračić *La dottrina mariologica negli scritti di C. Balić*, Roma 1980. O Balićevu doprinosu u radu Teološke komisije za proglašenje dogme o Marijinu uznesenju, usp. *Ibid.*, 145–183, a o saborskoj djelatnosti usp. 89–144.

O marijanskom pokretu usp. R. Laurentin, *La question mariale*, Paris 1963, posebno 38–65; J. Aldama, *De quaestione mariali in hodierna vita Ecclesiae*, Romae 1964, posebno 1–41.

odgovoriti na pitanje što je Balić mislio o kongresnoj pučkoj pobožnosti i kako ju je nastojao promicati kao inicijator marijanskih skupova.

Po Balićevu mišljenju pučka pobožnost posebno se razvila oko Blažene Djevice Marije zbog mjesta koje ona zauzima u životu i otkupiteljskom djelu Isusa Krista. Kršćanski je narod oduvijek nalazio Mariju uz Isusa, i to upravo u onim trenucima života koji su narodu bili vrlo dragi. Božji je narod uvijek imao osjećaj za Marijinu posredničku ulogu i često se inspirirao na primjeru Marije, djevice i majke.

Balićevi kongresi bili su znakoviti izrazi marijanske pučke pobožnosti i ujedno stjecišta na kojima se ta pobožnost produbljivala, čistila i dalje širila. Vjersko iskustvo koje se živjelo na tim međunarodnim skupovima pridonosilo je na svoj način da se u Crkvi očuva stanovita ujednačenost u životu i djelovanju, u ortodoksiji i ortopraksiji, a u datim vremenskim razdobljima imali su određenu spasilačku službu s obzirom na neprolazne vrijednosti vjere. Bila su to mjesta na kojima je znanost dosegala pučku pobožnost, mjesta „gdje su teolozi raspravljali a Božji narod vjerovao“, kako se sâm Balić izražavao².

MARIJANSKA POBOŽNOST KOD BALIĆA

Balićeve prouke o Marijinu štovanju i marijanskoj pobožnosti sadrže niz općenitih tvrdnji koje su bile zajedničke ostalim katoličkim autorima njegova vremena, a koje je on izrazio klasičnom terminologijom, obilježenom silogizmima i distinkcijama³. Za nj je bila posve normalna činjenica da zajednica vjernika od pradavnih vremena časti Isusovu majku. Mariji, zbog njene povezanosti s Kristom i zbog njezinih osobnih odlika kojima ju je Bog uresio, pripada određeno štovanje sa strane vjernika. To štovanje Djevice nadvisuje u stupnju štovanje svetaca, ali se bitno razlikuje od štovanja koje se iskazuje „Ocu po Sinu u Duhu Svetomu“⁴.

2 Sa svojim kongresima Balić je napravio stanovit put oko svijeta. Praktične koristi s tih susreta najviše su osjetile lokalne crkvene zajednice.

Citat je uzet iz *Famiglia cristiana* od 26. svibnja 1974. koja prenosi *interview* s Balićem s podnaslovom: „Mentre i teologi discutono, il popolo crede“.

3 Bilo je to marijansko razdoblje katoličke teologije u kojem je Djevičino otajstvo bilo promatrano s raznih točaka gledišta. Na razvoj marijanske „produkcije“ na poseban su način utjecali: dogmatske definicije bezgrešnog začeća i uznesenja Marijina, papinske enciklike i pisma mariološke naravi koja su išla za tim da osnaže marijansku pobožnost kod vjernika, marijanska ukazanja kojima se priznala stanovita vjerodostojnost, marijanski kongresi kao stjecišta i raskršća marijanske znanosti i pobožnosti, marijanske revije, publikacije. Zahvaljujući tom cvatu, mariologija se razvila u posebni, dobro utvrđeni, izolirani teološki traktat utemeljen na skolastičkim načelima. Posebno se pak razvila teologija marijanskih privilegija, utemeljena na papinskim spisima i pobudnicama.

Zanimljiva je činjenica da u Balićevu djelu ne postoje brojne prouke o Marijinu štovanju i pobožnosti. To se vjerojatno može protumačiti time što je štovanje i pobožnost prema Djevici u katoličkoj Crkvi smatrao kao opće prihvaćenu stvarnost, utvrđenu i posvećenu stoljetnom predajom koja ne može biti stavljena u pitanje. Kad je kasnije uvidio mnoge poteškoće povezane s odnosnom problematikom, bilo zbog ekumenskih, bilo zbog teoloških motiva, onda je planirao niz međunarodnih skupova gdje se kroz vremenski presjek stoljeća ispitivao nastanak, razvoj i narav marijanskog štovanja.

Od autora koji su pisali o kultu BDM treba spomenuti E. Campana, *Maria nel culto cattolico*, 2 vol., Torino-Roma 1933; G. Roschini, *Mariologia*, 4 vol., Romae 1947–1948.

4 Povijesno istraživanje o marijanskom štovanju Balić je započeo još dok je bio profesor u Makarskoj: *Štovanje Bl. Djevice Marije u franjevačkoj provinciji Presv. Otkupitelja u:*

Temelji marijanskog štovanja nalaze se, po Baliću, u samom Pismu, posebno u evanđeljima djetinjstva i uopće u novozavjetnim spisima u kojima se govori o majci Gospodinovoj. Te klice marijanskog štovanja razvijale su se malo-pomalo u otačkoj Crkvi, da bi tek u petom stoljeću dobile stanovite liturgijske oblike⁵.

S ekumenske pak točke gledišta, što je Balić vrlo često naglašavao, marijansko štovanje ne predstavlja samo po sebi nikakvu zapreku za jedinstvo onih koji vjeruju u Krista. Ne može ga se smatrati idolatrijom, niti ono umanjuje štovanje koje se duguje samome Bogu. S druge strane, sam Balić je priznavao da su se događala stanovita zastranjenja i zloporabe u marijanskom štovanju i pobožnosti. Jedini cilj marijanske pobožnosti jest da vjernike privede Kristu i opsluživanju njegove zapovijedi i slavljenju Božanskog Trojstva čija je Marija kći, majka i zaručnica⁶.

Smjernice Drugog vatikanskog sabora utjecale su na popunjavanje Balićeve misli o marijanskoj pobožnosti. Tada se za promicanje marijanske pobožnosti u kristolocentričnoj i eklezijalnoj perspektivi zalagao radije produblivanjem spoznaje i ljubavi prema Djevičinu otajstvu negoli proširenjem teoloških rasprava, koje su još uvijek prijeporne i sposobne da više razjedine nego ujedine duhove. Potičući na pravu pobožnost prema Mariji, Majci Božjoj i Majci Crkve, Balić se na crti Sabora i slijedeći crkveno učiteljstvo, zalagao za onu marijansku pobožnost koja se ne sastoji u nekom neodređenom sentimentalizmu, nego u nasljedovanju kreposti Blažene Djevice Marije⁷.

Nova revija 10 (1931) 437–524, što je objavio kao zasebnu brošuru: *Kroz Marijin perivoj*, Šibenik 1931.

Balić je pokušao dati i definiciju marijanskog štovanja, odrediti njegovo značenje i narav. Sam izraz „cultus”, primijenjen na Djevicu iz Nazareta, upotrebljava bez velike skrbi da ga smjesti u kontekst kršćanskog kulta ili u odnos sa štovanjem svetaca. Nastojao je nadasve potvrditi i dokazati vjekovnu opstojnost marijanskog štovanja u katoličkoj Crkvi, usp. *De origine cultus mariani* u: *De primordiis cultus mariani*, I, Romae 1970, 216–226.

⁵ Usp. C. Balić, *Intorno alle origini del culto mariano*, u *Acta Pontificiae Academiae Mariana Internationalis* 4, Romae 1967, 24–32. Klice marijanskog štovanja sežu po Baliću sve do novozavjetnih vremena. Andeo Mariju naziva „milosti puna”, a Elizabeta „blaženom” jer je povjerovala Riječi Božjoj. Te klice se malo po malo razvijaju kroz povijest i predaju Crkve kod crkvenih otaca i pisaca a i kod običnih vjernika. Prvi liturgijski oblici toga štovanja sežu vjerojatno u četvrto stoljeće. Osjetni napredak u štovanju BDM ostvaruje se poslije Efeškog sabora (431) kad se ustanovljuju prvi spomendani i kad se pojavljuje poznata molitva *Sub tuum praesidium*. U srednjovjekovnom razdoblju Marijino otajstvo se produbljuje u teološkim traktatima, gdje se posebno povezuje s Kristovim otajstvom. To je razdoblje po Baliću neopravdano optuženo da je stvorilo „pneumatološku prazninu”, tj. da je ulogu i djelovanje Duha Svetoga u Crkvi pripisalo Marijinu posredništvu, usp. Balić, *Culto mariano e presenza dello Spirito Santo temi del prossimo congresso mariologico* u: *L'Osservatore Romano*, 27. ožujka 1974, 5.

⁶ Usp. D. Aračić, *La dottrina mariologica negli scritti di C. Balić*, posebno odsjek *Maria e l'ecumenismo*, 239–250. Marijanski i ekumenski pokret razvili su se simultano u Crkvi i između njih postoji logična, uzročna veza. Marijanski pokret služi i a ne šteti ekumenskim nastojanjima. Djevica želi jedinstvo onih koji vjeruju u istog Gospodina, ona je majka i promicateljka jedinstva kršćana. Mariološka znanost i marijanska pobožnost pomažu i nisu zapreka crkvenom jedinstvu.

⁷ U posaborskoj Crkvi, Balićev pogled na pobožnost prema Djevici Mariji se ponešto izmijenio ili, bolje rečeno, obogatio novim vidovima, što se odrazilo i na marijanskim kongresima koje je organizirao. Dok je značajka prvih susreta bila stanovita trijumfalnost i masovno

PROMICANJE MARIJANSKE POBOŽNOSTI PREKO KONGRESA

Marijanski kongresi su ustanovljeni u Crkvi s namjerom da unapreduju pobožnost prema Majci Božjoj i Majci ljudi u masovnim manifestacijama pobožnosti i da pouče vjernike u spoznaji pojedinih Marijinih odlika i o njenom aktivnom sudjelovanju u Kristovu djelu spasenja. Prvi takav skup na međunarodnom planu slavio se 1900. u francuskom gradu Lyonu, koji se može smatrati kolijevkom međunarodnih marijanskih kongresa. Ti su se skupovi održavali svake druge godine u raznim zemljama Evrope od 1900. do 1912, kad se prekinulo njihovo održavanje, pa sve do 1950. Te je, naime, godine na inicijativu Međunarodne marijanske akademije, koju je osnovao i vodio Karlo Balić, započela u Rimu nova serija marioloških međunarodnih skupova. Tim znanstvenim zasjedanjima koja su proučavala Marijino otajstvo Balić je htio pridružiti marijanske skupove nastavljajući njihov prekinuti niz. Tako su u Rimu 1950. koincidirali prvi mariološki i osmi marijanski kongres⁸.

Marijanski kongresi su bili u početku izrazito devocionalnog značaja i na njima je dolazila do izražaja marijanska pobožnost vjerničkog mnoštva. U kasnijem razdoblju, upravo Balićevom zaslugom, i ti skupovi postaju stjecišta pastoralnih rasprila o unapređivanju marijanske pobožnosti. Iako je tim zborovanjima dao jednu znanstvenu formu i dimenziju, Balić ih ipak nije lišio devocionalnog značaja koji su imali prvi marijanski kongresi⁹.

sudjelovanje naroda, duge procesije, dotle su posaborski kongresi dosta trezniji, a i sam Balić u svojim govorima i napisima iznosio je ono što je sigurno u marijanskoj katoličkoj nauci, imajući u vidu biblijski, liturgijski i ekumenski pokret naših vremena, usp. D. Aračić, *Marijanski kongresi u posaborskoj Crkvi u: Služba Božja* 19 (1979) 177–180.

8 Marijanski međunarodni kongresi koji su se počeli održavati početkom našega stoljeća u dobroj su mjeri utjecali na razvoj i širenje tzv. marijanskog pokreta. Bili su to u stvari veliki skupovi pučke marijanske pobožnosti i mariološke znanosti. Evo liste tih kongresa: Lyon (1900), Fribourg (1902), Roma (1904), Einsiedeln (1906), Zaragoza (1908), Salzburg (1910), Trier (1912), Roma (1950), Roma (1954), Lourdes (1958), Santo Domingo (1965), Lisboa-Fatima (1967), Zagreb-Marija Bistrica (1971), Roma (1975) i Zaragoza (1979). Lyonski kongres, koji neki mariolozi smatraju francuskim nacionalnim skupom, bavio se stanovitim pitanjima iz povijesti mariologije i marijanske pobožnosti. Završne rezolucije tražile su: posvetu svijeta Djevici Mariji, ustanovu svetkovine Marije Kraljice svemira i uključenje istog naziva u lauretanske litanije. S fribourškog skupa (1902) upućena je molba Leonu XIII da svečano proglasi Mariju – Kraljicom svemira i da se ta svetkovina slavi 31. svibnja. Zborovanje u Rimu (1904), koje je obilježavalo pedesetu obljetnicu proglašenja dogme bezgrešnog začeća, bilo je posvećeno povijesnim i liturgijskim pitanjima, ali ipak nije propustilo obnoviti zahtjeve lyonskog i fribourškog skupa. Kongres u Einsiedelnu (1906) bio je posvećen Mariji, kraljici svemira i zaštitnici Crkve. Prisutni na čelu s biskupima i pariškim kard. Richardom žele da Papa proglasi Gospu – Kraljicom svemira, ustanovi njenu svetkovinu s vlastitom misom i oficijem – 31. svibnja. Zaragozaški skup (1908) pridružuje se u svojim zahtjevima prethodnim međunarodnim marijanskim skupovima. Za susret u Salzburgu (1910) sam Papa, je želio kao plod kongresa, „vidjeti sav katolički svijet posvećen zajedničkoj Majci, kraljici svijeta“. Umjesto u Reimsu, sedmi se međunarodni marijanski kongres održao u Trieru (1912). Tema je opet bila Marijino kraljevstvo i posveta Bezgrešnom Srcu Marijinu.

9 Nastavljajući prekinuti niz marijanskih kongresa, Balić je prešao drugoj tematici. Tako je osmi međunarodni, a prvi njegov skup, koji se održao svete godine, (1950) u Rimu, razmišljao o Marijinoj ulozi na temelju Sv. pisma, dogmâ i crkvene povijesti, s posebnim osvrtom na odnos Marijina i Kristova otajstva. Marijanska godina 1954. je obilježavala

Kongresni zanat Balić je izučio dok je organizirao ili dao organizirati asuncionističke kongrese u franjevačkom redu u Evropi i Americi¹⁰, a iskustvo koje je stekao u sveslavenskim franjevačkim skupovima¹¹ bilo mu je od velike koristi. Tako, kad je u Rimu 1950. započinjao mariološki i nastavljao marijanski niz međunarodnih marijanskih zborova, nije polazio od početka, budući da su se slični skupovi održavali ili na narodnom ili na međunarodnom planu, a on je i sam već posjedovao stanovitu „rutinu” koja je bila neophodna za takve skupove.

Kao misaoni začetnik i promicatelj međunarodnih marijanskih susreta, Balić je sustavno i u kratkim potezima razlagao predložene teme, predlagao ideje vodilje i pozivao stručnjake na suradnju. U tim osvrtima doticao bi odnosnu problematiku i davao stanovite natuknice te poticao na veću i svestraniju suradnju u istraživanju raznih vidova marijanskog otajstva¹².

Iako su bili međusobno različiti, kongresi su se odvijali susljedno, jedan nakon drugoga. Mariološki su bili posvećeni znanstvenom proučavanju Marijina otajstva i kao takvi ograničeni na poznavatelje i stručnjake iz marijanske teologije. Marijanski su bili divulgativne naravi, a sastojali su se u vjerskim i kulturnim manifestacijama, koje su išle za tim da osnaže i prošire štovanje i pobožnost prema Djevici Mariji. Sam Balić postavio je već od početka tu razliku između dvije navedene vrste skupova. Na mariološkom prevladava znanost, razum, a na marijanskom oživljuje pobožnost i izvanjski izrazi štovanja Djevice. Poslije studija – pobožnost, poslije mariološkoga – marijanski: poslije teoloških spekulacija o Majci našega Gospodina sljedio bi zanos i žar Marijinih apostola; nakon studija o marijanskim istinama

stotu obljetnicu proglašenja dogme bezgrešnog začeća. Skup je nosio naslov: Bezgrešno začeće u životu Crkve, Marijin utjecaj na preporod katoličanstva. Ustanovljena je svetkovina Marije – kraljice neba i zemlje. Stota obljetnica lourdskih ukazanja bila je obilježena kongresom koji je imao temu: Kraljevstvo Božje po kraljevstvu Marijinu. Isus je došao po Mariji i po Mariji treba kraljevati na ovom svijetu. Marijanski zbor u Santo Domingu (1965) imao je za temu: Evo ti majke (Marijino duhovno majčinstvo). U Fatimi (1967) slična tema: Marija, majka Crkve (Gospini zahvati u korist kršćanskog naroda kroz stoljeća). Pod geslom „Marija, početak boljega svijeta” u Zagrebu i Mariji Bistrici (1971) raspravljalo se i razmišljalo o Mariji i suvremenom svijetu. Još jedna sveta godina u Rimu (1975) i još jedan marijanski kongres s temom: Marija i Duh Sveti. Zaragozaški je skup (1979) za temu marijanskog kongresa imao: Marija i poslanje Crkve.

10 Balić je bio čovjek misli i akcije, odlučan u ostvarivanju zacrtanih planova. Jedna od bitnih značajki njegove znanstvene i kulturne aktivnosti bila je upravo organizacija međunarodnih skupova. Sa svojim suradnicima organizirao je seriju asuncionističkih franjevačkih skupova u Italiji (1947), Portugalu (1947), Španjolskoj (1947), Argentini (1948), Kanadi (1948), Francuskoj (1949) i Sjedinjenim Američkim Državama (1950). Svi su ti skupovi održani kao priprema proglašenja dogme Marijina uznesenja na nebo.

11 Balić je 1935. organizirao u Zagrebu Prvi sveslavenski skotistički kongres koji se održavao u hrvatskoj sabornici na Markovu trgu. Drugi se održao u Krakóvu (1937), a treći koji je planirao za Bratislavu (1939) nije se održao.

12 Kao idejni začetnik, Balić se poslužio tim međunarodnim susretima da predloži svoje ideje i mišljenja o odnosnoj mariološkoj problematici pod posve određenim kutom gledanja. U uvodnim i zaključnim govorima zalagao se za „srednji put” koji je Marijanskoj Akademiji savjetovala pobudnica Ivana XXIII *Maiora in dies* od 8. prosinca 1959. Teme koje je izabirao i predlagao za diskusiju odgovarale su teološkoj problematici dotičnog vremena i okupljale bi priznate teologe tadašnjeg vremena. U diskusijama, Balić je nastojao ostati neutralan i nepristran.

slijedilo je razmišljanje o unapređivanju marijanske pobožnosti, nakon teorije – praksa. To je za Balića bio logičan slijed, gotovo potreban, kako se sam izražavao navodeći izreku sv. Franje: „Tantum valet scientia quantum operatur”¹³.

Po Balićevoj zamisli marijanski su kongresi imali tri sastavna elementa koji su bili kao vjerni pratioci tog okupljanja naroda Božjega: kulturalni, devocionalni i kulturalni elemenat.

Ta tri elementa uokvirivala su marijanske skupove. Oni su se odvijali na različite načine, zavisno od sredine u kojoj su se kongresi održavali, a po Baliću bili su znak da je marijanska pobožnost duboko ukorijenjena u kršćanskoj duši i u mnogim vidovima ljudske djelatnosti, posebno religiozne dimenzije ljudskog bića. Ta marijanska pobožnost, koja se očituje kod vjerničkog naroda, temelji se na objavi i na predaji Crkve, i nema ništa zajedničkog sa stanovitim oblicima praznovjerja ili magije¹⁴.

Balić je nastojao da narav marijanskih kongresa bude nadasve praktična, želio je s njima i preko njih proširiti pobožnost prema Majci Božjoj i Majci onih koji vjeruju u Isusa Krista. U taj posao oko širenja marijanske pobožnosti Balić je želio, preko svojih kongresa, uključiti što više redovničkih zajednica, kongregacija, učilišta, udruga, društava i naroda. Njegovo geslo je bilo: što više promicati štovanje Gospe i tako čitavo društvo preko Marije privesti k Bogu. Za nj je Marija ona koja ujedinjuje „raspršenu djecu Božju”¹⁵.

13 Balić, *Congresso internazionale mariano*, u *Bollettino ufficiale del Comitato centrale dell' Anno Santo 1950*, br. 6, 36: Kongres je posvećen proučavanju Marijine jedinstvene uloge u povijesti spasenja i njenog štovanja, nastojeći da uskladi znanstveno obilježje, koje je vlastito svim mariološkim skupovima, i praktično obilježje koje je nadahnjivalo prve marijanske kongrese.

14 Usp. govor K. Balića na otvorenju XI međunarodnog marijanskog kongresa u Santo Domingu, u: *Maria in Sacra Scriptura* I, 296–298: Svaki marijanski kongres, kao i euharistijski, obuhvaća tri elementa: kulturalni, kulturalni i devocionalni. Ta tri elementa koji se odvijaju na različite načine pokazuju kako je marijanska pobožnost ukorijenjena u dušama vjernika... Kongres u St. Domingu predstavlja novu etapu u marijanskim kongresima, jer se održava poslije promulgacije *Uredbe o sv. bogoštovlju i o Crkvi* u kojoj je jedno poglavlje posvećeno Djevici Mariji. Jedan od ciljeva saborskog marijanskog teksta jest da usmjeri vjerničku marijansku pobožnost.

Kongres u Dominikanskoj Republici imao je i socijalno obilježje. Tom je prigodom izgrađeno naselje „Villa Nazareth” uz nacionalno svetište u Higueyu i predano na upotrebu beskućnicima.

15 Nitko ne može zanemariti važnost marijanskih kongresa koji su veoma učinkoviti oblici širenja i usmjeravanja marijanske pobožnosti. Na njima su se ispitivale prokušane metode, označivao napredak i davale nove smjernice za unapređenje marijanske pobožnosti. Na tim zborovanjima Božjega naroda, Marijin bi lik zablistao na temelju raznih izvješća i predavanja. Ta otajstvena vizija Bogorodice zagrijevala bi srca, pronalazila nove Marijine apostole koji su potrebni vjeri, Crkvi, društvu, civilizaciji. Dani marijanskih skupova bili su posvećeni mnogobrojnim pobožnim činima, svećanim pontifikalima u predivnim marijanskim bazilikama širom svijeta, a nisu nedostajale ni sjednice od praktičnog značenja na kojima se proučavalo kako konkretno širiti i popularizirati marijansku pobožnost. Kao sredstva toga širenja, Balić je spominjao osnivanje raznih marijanskih udruga, kongregacija, popularizaciju marijanskih pobožnosti kao što je moljenje krunice, Andeo Gospodnji, posveta Bezgrešnom srcu Marijinu, marijanske svetkovine i hodočašća u marijanska svetišta, „peregrinatio Mariae” itd.

Preko međunarodnih marijanskih skupova Balić je želio da Marijin lik, ideal i uzor svjesnog, odgovornog i zauzetog kršćanina što više približi svim oblicima ljudskoga života i djelovanja. Marija bi mogla biti uzor odgajateljima u odgoju mladeži, prijestolje mudrosti u školskim i studijskim nastojanjima, znak mira i predanosti u obiteljskim sredinama, ogledalo pravde bogatima i siromasima, utjeha i okrepa bolesnima i umirućima. Mariji je povjeravao uspjeh vrijednih i plemenitih pothvata, kao što su iskorjenjivanje bogopsovke, unapređivanje djela ljubavi i milosrda, širenje dobroga tiska, misije, katolička društva i slično. „Jer mi smo duboko uvjereni da pobožnost prema Djevici može uroditi potpunim preporodom vjerskog i kršćanskog života, pa i u ovom vremenu koje se guši u naturalizmu i materijalizmu“¹⁶.

„SENSUS FIDELIUM“ U MARIJANSKOJ POBOŽNOSTI

Dok teolozi raspravljaju—Božji narod vjeruje. Jednostavni puk duboko vjeruje u Gospu. To je bila česta Balićeva izreka i na toj crti razvio je svoju postavku o *sensus fideliumu*. U svojim teološkim proukama istakao je golemu važnost „vjerskog osjećaja“, koji je za nj predstavljao gotovo osnovni mariološki princip. *Sensus fidelium* bijaše *locus classicus*, posebna oznaka njegove teološke i mariološke misli. Nastao pod djelovanjem Duha i potpomagan od istoga Duha, voden od crkvenog učiteljstva, za Balića je taj *sensus* živuća predaja Crkve.

Sam Balić je u jednoj prigodi ispovijedio: „...Duh Sveti vodi Crkvu. Nikada se nisam previše pouzdao u knjige, u dokumente kao glavne svjedoke vjere Crkve. Kad smo pripremali proglašenje vjerske istine o uznesenju Marijinu, desetak godina nismo pronašli prave pisane dokumente. Onda sam pisao Papi da Crkva katolička može ući u samu sebe, vidjeti što ona zapravo vjeruje. Što vjeruje sada, danas. I to proglasiti kao svoju vjeru. Na to je Papa sazvao „dopisni Koncil“, pismeno zatražio mišljenje od svih biskupa. I kad je jasno da sva Crkva tako vjeruje, onda je to sigurna vjerska istina... Mislim da se danas premalo pozornosti upravlja tom mišljenju Božjega puka u kojemu živi Duh Sveti, a ne samo u Papi i u biskupima. Ja sam na to upozoravao prije Koncila pa su mi rekli da sam modernist. Ali živa je istina da svaki kršćanin prima Duha Svetoga u krštenju...“¹⁷.

¹⁶ Usp. *Alma Socia Christi* 1, 281; *Glas Koncila*, 22. kolovoza 1971, 7: „Nakon teoloških rasprava na mariološkom kongresu o štovanju Majke Božje u staro doba, treba sada proučiti sredstva kojima se današnjem suvremenom čovjeku može otkriti i jasno pokazati pravo mjesto koje Marija ima u mističnom Kristovu Tijelu — Crkvi, treba se postarati i pronaći sredstva, da moderni čovjek shvati u čemu je prava pobožnost prema Mariji, kako bi se spriječilo da oni koji njeguju pobožnost prema Božjoj Majci kao neki prosti i jednostavni osjećaj, tradicionalnu baštinu bez jasnih pojmova, ne bi pretvorili tu pobožnost u neko praznovjerje i čarolije i da onima koji o Mariji imaju tek neku apstraktnu ideju ne bi ta ideja postala sve konfuznija i konačno bila odbačena kao suvišna i nepraktična...“

¹⁷ Usp. *Glas Koncila*, 11. srpnja 1971, 4; *Ibid.*, 22. kolovoza 1971, 7: „Kad je govor o štovanju Majke Božje, onda osjećaj, sentiment, narodni običaji i tradicije imaju svoje značenje, ukoliko su znak trajne religioznosti puka... No, to će štovanje proizvesti obnovu kršćanstva, iskorijenit će psovku i razne neurednosti, pretvorit će mase u Božji narod samo onda ako te mase budu uvjerenе u istine svete vjere koje nam prizivlju u pamet Marijino otajstvo sa svoje četiri dogme, uvjerenе u istinu o istočnom grijehu, otkupljenju, milosti i ulozi koju ima Marija, posrednica svih milosti, u povijesti spasenja.“

Na svom putu od probabilnosti do definicije (pravorijeka) dogma se, po Baliću susreće s nezaobilaznom ulogom *sensusa fideliuma*. Potpomognuto od Duha Svetoga i vođeno od crkvenog učiteljstva taj „vjerski osjećaj” davao je samoj Crkvi sigurnost da može definirati stanovite istine koje se ne nalaze izričito sadržane u „primitivnim” izvorima objave. U tom procesu sam Bog je uvijek jedini izvor objave, izvor istine. Bog djeluje preko svoga Duha na vjeru vjernika, što Crkva upoznaje i s vlašću, koju je primila od Krista, predlaže kao istinu vjere¹⁸.

Postoji savršeni sklad između „vjerskog osjećanja” i teološkog razglabanja. Povijest marijanskih dogmi pokazuje svu učinkovitost *sensusa fidei*. Pri definiranju Marijina božanskog materinstva Crkva je preko vjere svojih vjernika reagirala protiv doktrinarnih zastranjivanja heretičara. Isto je tako Crkva došla do spoznaje istine o bezgrešnom začecu Marijinu pomoću Duha Svetoga, koji po svojim darovima boravi u srcima cijelog Božjeg naroda. Vjersko osjećanje, liturgijsko slavlje, propovijedanje pastira dali su takvu sigurnost crkvenom učiteljstvu da je moglo definirati tu istinu kao objavljenu, bez bojazni da se prevari u vjerovanju i naučavanju, jer je zajednica vjernika primila „pomazanje Duha”¹⁹.

Događaji oko Marijina božanskog materinstva, a na poseban način događaji u vezi s definiranjem Marijina bezgrešnog začeca, poslužili su Baliću kao primjer ili uzorak kako da postupi u dokazivanju definibiliteta Marijina uznesenja na nebo. Nadahnivši se na spomenutim događajima, on je predložio da se preokrene dokazni postupak, tj. da se u teološkom dokazivanju Marijina uznesenja pode od *sensusa fideliuma*, tj. od vjere sveopće Crkve, od onoga što Božji narod vjeruje o sudbini Majke Gospodinove i tek onda preko srednjovjekovnih i svetoatačkih svjedočanstava dođe do uvjerenja da je ta istina u skladu s objavljenim pokladom sadržanom u Pismu. Kada je nakon provedene konzultacije bila zasvjedočena vjera Božjega naroda u Marijino uznesenje na nebo, put k definiciji te istine bio je praktično otvoren. Sa svoje strane Balić je uvijek naglašavao izuzetnu važnost „vjerskog osjećanja”, vjere Božjega naroda²⁰.

18 Usp. D. Aračić, *La dottrina mariologica negli scritti di C. Balić*, 265. Općinstvo vjernika koje je primilo „pomazanje Duha” ne može se prevariti u vjeri. Ta se odlika očituje u vjerskom osjećanju (*sensus fidei*) čitavog naroda Božjeg, kada „od biskupa pa do posljednjeg vjernika” pokazuje sveopći sklad u pitanjima vjere i morala.

19 *Ibid.*, 265–266; Usp. također *Glas Koncila*, 22. kolovoza 1971, 7: „Ako Božji narod bude uvjeren u božanski postupak i ulogu crkvenog učiteljstva koje je u naše doba proglasilo dvije marijanske dogme i dalo toliko važnih dokumenata o štovanju Majke Božje i Majke Crkve i bude slijedilo upute koje su nam dali sveti oci pape i napokon sami Drugi vatikanski sabor... to će štovanje proizvesti obnovu kršćanstva...”.

20 To vjersko osjećanje (*sensus fidelium*) kod Balića je gotovo identificirano sa živućom predajom Crkve koja se nadovezuje na baštinu stoljeća. Polazeći od sadašnje vjere Crkve u otajstvo Marijina uznesenja i od redovitog naučavanja crkvenog učiteljstva, Balić je želio dokazati ne samo činjenicu nego i objavljenki izvor te istine. Činjenica je da je uznesenje istina koju Crkva naučava preko svog učiteljstva i vjeruje po vjeri Božjega naroda. Sama pak Crkva nije mogla postignuti tu sigurnost bez sudjelovanja Duha Svetoga, bez božansko-apostolske objave toga otajstva; zbog toga je istina o uznesenju uistinu objavljena i može se definirati kao istina vjere. Usp. D. Aračić, *La dottrina...* 156 i sl.

U svom govoru na jednom mariološkom skupu, koji je raspravljao o počecima Marijanske pobožnosti, Balić se pitao kako je mogla nastati i razviti se tolika pobožnost prema Djevici Mariji? To je, prije svega, zato što je ona Majka Božja, Bogorodica, ali i zbog toga što nam Crkva svjedoči koliko je njezina povijest obilježena izvanrednim Marijinim zahvatima u korist Crkve, u korist kršćanskog naroda²¹.

Vjerojatno je Balićev pogled na pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji u stanovitoj mjeri lišen komunitarne dimenzije koja Marijino otajstvo, na crti Drugog vatikanskog sabora, postavlja u otajstvo Krista i Crkve, a njeno štovanje u zajedništvo svetih. U tom smislu njegova je vizija marijanske pobožnosti više individualna nego komunitarna, više kristološka nego ekleziološka.

Uza sve to Balić je preko marijanskih skupova koje je organizirao nastojao proširiti, osnažiti i nadasve očistiti pučku pobožnost prema Djevici Mariji prema smjernicama crkvenoga učiteljstva. U toj pobožnosti vidio je u stanovitom smislu vjerski preporod, popravak moralnog djelovanja i povratak ljudi Kristu Spasitelju. Po njemu bi trebalo biti jasno svakom kršćaninu, bio on katolik, pravoslavac ili reformat, da marijanska pobožnost ima samo jedan jedini cilj: da ljude privede Kristu i opsluživanju njegovih zapovijedi.

Činjenica pobožnosti Božjega naroda i vjerskog iskustva imali su vrlo istaknuto mjesto u Balićevim teološkim proukama. Istina je da je Riječ Božja, sadržana u Pismu i tumačena u svjetlu crkvene predaje i učiteljstva, izvor čitave istine, ali ipak je nužno oslušivati glas Božjeg naroda koji moli, jer je to oblik živuće predaje koja osvjetljuje teološku znanost.

Iskustva koja je doživljavao ili promatrao za vrijeme marijanskih skupova bila su za nj elemenat od neprocjenjive vrijednosti u teološkim i ekumenskim nastojanjima. Marijansku teologiju je nadahnjivao na pobožnosti vjernika i na naučavanju crkvenog učiteljstva.

21 *De primordiis cultus mariani* I, Romae 1970, 258–259.